

Διό μου

Χώρο λόγου Πρεσβυτερίου για
Θ/μ 6/9

1.9.1986

Είμαι ιδιαίτερα ευτυχής γιατί μου δίνεται και πάλι η ευκαιρία, κατά την αποψινή μου ομιλία στα πλαίσια των εγκαινίων της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης, να αναφερθώ στην πορεία και στις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας. Έχει περάσει ένας χρόνος από τότε που, από το ίδιο βήμα, διατύπωσα τις βασικές οικονομικές επιλογές και κατευθύνσεις της οικονομικής πολιτικής για τη δεύτερη τετραετία της διακυβέρνησης της χώρας από το ΠΑΣΟΚ. Και έχουν περάσει 11 μήνες περίπου από την εξαγγελία και την έναρξη εφαρμογής της πολιτικής για τη σταθεροποίηση και την ταχύτερη και αυτοδύναμη ανάπτυξη της οικονομίας. Η αξιολόγηση της εφαρμογής και των αποτελεσμάτων της οικονομικής πολιτικής στο χρόνο που πέρασε είναι χρήσιμη για να αξιοποιήσουμε αποτελεσματικά την πρόοδο που έχει σημειωθεί και τις δυνατότητες που δημιουργούνται από τις τελευταίες ευνοϊκές εξελίξεις. Πρέπει να προχωρήσουμε σε ακόμα πιο γρήγορη προσαρμογή και εξυγίανση της οικονομίας στους προσεχείς μήνες ώστε να εξασφαλίσουμε τις προϋποθέσεις για τη στήριξη της οικονομικής ανάκαμψης και βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου σε μονιμότερη βάση.

Πριν αναφερθώ όμως στις εξελίξεις και στις προοπτικές της οικονομίας και επιχειρήσω αξιολόγηση της εφαρμογής και των αποτελεσμάτων της οικονομικής πολιτικής, θεωρώ χρήσιμο να συνοψίσω ορισμένες διαπιστώσεις για τα προβλήματα της οικονομίας και τις βασικές επιλογές της οικονομικής πολιτικής,

που αναφέρθηκα στην περσινή μου ομιλία. Γιατί δικαιούται να γνωρίζει ο Ελληνικός Λαός τις επιλογές και κατευθύνσεις της οικονομικής πολιτικής, τους τελικούς και ενδιάμεσους στόχους της, όπως και τη στρατηγική που ακολουθούμε για την επίτευξη των στόχων. Είναι ακόμα αναγκαίο να γνωρίζει, όχι μόνο γιατί η πολιτική της Κυβέρνησης στον κρίσιμο τομέα της οικονομίας αφορά όλους, αλλά και γιατί η επίτευξη των στόχων της σταθεροποίησης και ανάπτυξης της οικονομίας απαιτεί προγραμματισμένη και συντονισμένη δράση του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, κινητοποίηση όλων των παραγωγικών δυνάμεων του τόπου, κοινωνική συναίνεση και συνεργασία όλων των πολιτών και των κοινωνικών ομάδων.

Όπως ανέφερα και στην περσινή ομιλία μου, οι βασικοί στόχοι της οικονομικής πολιτικής στη δεύτερη τετραετία της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ είναι η ταχεία σταθεροποίηση της οικονομίας και η συνέχιση των προσπάθειών για την προώθηση των αναγκαίων προσαρμογών στη δομή, οργάνωση και λειτουργία της οικονομίας, που θα θέσουν τη χώρα σε τροχιά αυτοδύναμης οικονομικής ανάπτυξης.

Στην πρώτη τετραετία επιτύχαμε να ανακόψουμε τις δυσμενείς οικονομικές τάσεις που κληρονομήσαμε, να προωθήσουμε σημαντικές διαρθρωτικές και θεσμικές μεταβολές και προχωρήσαμε σε αναδιανομή του εθνικού εισοδήματος προς όφελος των οικονομικά ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων.

Οι οικονομικές ανισορροπίες και οι κοινωνικές ανισότητες που επικρατούσαν στην αρχή της πρώτης τετραετίας της Κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ ήταν μεγάλες και ανεπίτρεπτες.

Η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του αγρότη, του χαμηλόμισθου, του συνταξιούχου ήταν αναγκαία και αποτέλεσε κεντρική επιδίωξη της Κυβέρνησης. Η εδραίωση ενός σύγχρονου κράτους πρόνοιας, με επέκταση και βελτίωση των υπηρεσιών δημόσιας υγείας, εκπαίδευσης και συνταξιοδότησης, ήταν και εξακολουθεί να είναι μιά συνειδητή πολιτική επιλογή, που είναι συνεπής με τις βασικές αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Η πολιτική που ακολούθησε η Κυβέρνηση στην πρώτη τετραετία αναγκαστικά κινήθηκε μέσα σε όρια που προσδιόριζαν η παραγωγικότητα, η ανταγωνιστική ικανότητα, οι διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας και οι δυσμενείς εξωτερικές συνθήκες, που επέτειναν τις συνέπειες των διαρθρωτικών αδυναμιών και στένευαν ακόμη περισσότερο τα περιθώρια για την άσκηση της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής της Κυβέρνησης.

Γίνεται σήμερα γενικά δεκτό ότι η βασική αιτία των οικονομικών προβλημάτων και δυσχερειών που αντιμετωπίζουμε βρίσκεται στις μακροχρόνιες διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, που είναι αποτέλεσμα του είδους και της μορφής της οικονομικής ανάπτυξης που ακολουθήθηκε στη μεταπολεμική περίοδο και ιδιαίτερα στην αδυναμία να αναπτύξουμε μιά σύγχρονη ανταγωνιστική βιομηχανική και οικονομική δομή.

Οι διαρθρωτικές αδυναμίες εκδηλώνονται στη χαμηλή παραγωγικότητα της οικονομίας στην ποσοτική και ποιοτική ανεπάρκεια του εγχώριου παραγωγικού δυναμικού και στη χαμηλή ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων, όχι μόνο στις διεθνείς αγορές αλλά και στην εσωτερική αγορά.

Η χαμηλή ανταγωνιστικότητα και η αδυναμία της εγχώριας παραγωγής να προσαρμοσθεί στις απαιτήσεις της ζήτησης, εγχώριας και εξωτερικής, αποτελεί την κύρια αιτία του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου, που διατηρείται σ' όλη τη μεταπολεμική περίοδο σε υπερβολικά υψηλά επίπεδα. Οι εξαγωγές αγαθών όχι μόνο είναι χαμηλές, σε σχέση με το ύψος των εισαγωγών, αλλά εξακολουθούν να στηρίζονται σε πολύ μεγάλο βαθμό σε παραδοσιακούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, που από τη φύση τους δέν είναι επιδεκτικοί παραπέρα ανάπτυξης με τη σημερινή τους διάρθρωση.

Συνέπεια είναι η εξάρτηση της ισορροπίας του ισοζυγίου πληρωμών σε πολύ μεγάλο βαθμό από τους άδηλους πόρους και τις εισροές ιδιωτικών κεφαλαίων, που όμως έχουν αποδειχτεί ιδιαίτερα ευπαθείς στις μεταβολές της διεθνούς οικονομικής συγκυρίας.

Βέβαια η κατακόρυφη πτώση της τιμής του πετρελαίου από τις αρχές του χρόνου, η χαλάρωση των πληθωριστικών πιέσεων και η κάμψη των επιτοκίων διεθνώς, έχουν ευνοϊκές επιδράσεις στο ισοζύγιο πληρωμών και δημιουργούν νέες δυνατότητες

για την ταχύτερη προσαρμογή της οικονομίας. Θα ήταν όμως σοβαρό σφάλμα αν υπερεκτιμούσαμε τις επιπτώσεις από τις νέες αυτές ευνοϊκές εξελίξεις και στηρίζαμε την οικονομική μας πολιτική στην υπόθεση ότι οι οικονομικές δυσκολίες υπερνικήθηκαν σε μεγάλο βαθμό και ότι επομένως μπορούμε τώρα να χαλαρώσουμε την Προσπάθεια για την διόρθωση των ανισορροπιών της οικονομίας και ειδικότερα του ισοζυγίου πληρωμών.

Όπως δείχνουν οι εξελίξεις στην αγορά πετρελαίου τις τελευταίες τρεις-τέσσερις εβδομάδες, η μείωση της τιμής του πετρελαίου δέν προβλέπεται ότι θα έχει μονιμότερο χαρακτήρα. Παράλληλα, είχε ως αποτέλεσμα την επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου της παγκόσμιας οικονομίας και του διεθνούς εμπορίου και έχει περιορίσει σημαντικά τις δυνατότητες για επέκταση των εξαγωγών. Γενικά, διαφαίνεται τελευταία κάποια τάση χειροτέρευσης στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον και δέν μπορεί να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο μιάς νέας παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης στο άμεσο μέλλον. Είναι επομένως επιτακτική η ανάγκη να εμμείνουμε στην εφαρμογή της πολιτικής για τη σταθεροποίηση της οικονομίας που έχουμε ήδη αποφασίσει.

Ο δεύτερος βασικός στόχος της οικονομικής πολιτικής, δηλαδή η προώθηση της ανάπτυξης, είναι ταυτόσημος με την αναδιάρθρωση της οικονομικής δομής της χώρας, τη βελτίωση της παραγωγικότητας και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων μας. Η πραγματοποίηση των στόχων αυτών είναι η

μόνη διέξοδος για την εδραίωση μιάς ισχυρής και αυτοδύναμης οικονομίας, που είναι προϋπόθεση τόσο για την εθνική ανεξαρτησία και την προώθηση των εθνικών μας επιδιώξεων, όσο και για την άσκηση, σε σταθερή και μόνιμη βάση, μιάς δίκαιης κοινωνικής πολιτικής.

Για να επιτύχουμε τους οικονομικούς και κοινωνικούς στόχους, είναι αναγκαία η ριζική αντιμετώπιση των οικονομικών ανισορροπιών και των διαρθρωτικών αδυναμιών και προβλημάτων, με εφαρμογή κατάλληλης πολιτικής γύρω από τρεις βασικούς άξονες:

Πρώτο, μιά θαρραλέα πολιτική για τη σταθεροποίηση της οικονομίας, με ειδικότερους στόχους την άμεση και ριζική αντιμετώπιση του πληθωρισμού και τη δραστική μείωση σε μόνιμη όχι παροδική βάση του ελλείμματος του σοσζυγίου πληρωμών, που αποτελεί σοβαρό περιοριστικό παράγοντα στην οικονομική ανάπτυξη.

Δεύτερο: μιά συντονισμένη διαρθρωτική πολιτική, που θα προωθήσει τις αναγκαίες αλλαγές στη δομή της οικονομίας και θα εξασφαλίσει την διεύρυνση και ανανέωση του παραγωγικού κεφαλαίου της χώρας και την αναδιάρθρωση και αύξηση της παραγωγής.

Τρίτο: μιά πολιτική θεσμικών μέτρων για τον εκσυγχρονισμό, την εξυγίανση και την αποτελεσματικότερη λειτουργία της οικονομίας.

Στο χρόνο που πέρασε δόθηκε έμφαση στη σταθεροποίηση της οικονομίας. Κάτω από την πίεση των σοβαρών οικονομικών ανισορροπιών και των διαρθρωτικών αδυναμιών που κληρονομήσαμε στις αρχές της πρώτης τετραετίας του ΠΑΣΟΚ, όπως και των δυσμενών επιδράσεων της διεθνούς συγκυρίας, η προσαρμογή της οικονομίας στην πρώτη τετραετία δέν προχώρησε στο βαθμό που είναι απαραίτητο. Ήταν επομένως αναγκάίο να γίνουν προσαρμογές στη σταθεροποιητική πολιτική, ώστε να αντιμετωπισθούν δραστικά οι οικονομικές ανισορροπίες και να επιτύχουμε σε σύντομο χρόνο αποκλιμάκωση του πληθωρισμού και ουσιαστική μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών. Η εμπειρία, ελληνική καί ξένη, έχει δείξει ότι ημίμετρα δέν αρκούν, όταν σοβαρές μακροοικονομικές ανισορροπίες συνυπάρχουν με βαθειές διαρθρωτικές αδυναμίες. Τα μέτρα που πήρε η Κυβέρνηση από τον περασμένο Οκτώβριο για τη σταθεροποίηση της οικονομίας είναι πραγματικά σκληρά. Χρειαζότανε πολιτικό θάρρος και υψηλό αίσθημα ευθύνης που διαθέτει η Κυβέρνηση.

Η πολιτική που εφαρμόζεται από τον περασμένο Οκτώβριο για την ταχεία σταθεροποίηση της οικονομίας συνεπάγεται βραχυπρόθεσμα οικονομικό και κοινωνικό κόστος. Η εμπειρία όμως έχει δείξει ότι η σταθεροποίηση αποτελεί προϋπόθεση για να τεθεί σε κίνηση η διαδικασία για μόνιμη οικονομική ανάπτυξη. Αυτό σημαίνει ότι τα οφέλη που θα προκύψουν μεσο-

πρόθεσμα από την οικονομική ανάκαμψη και την ανάπτυξη θα είναι πολύ μεγαλύτερη από το βραχυπρόθεσμο κόστος κατά τη φάση της σταθεροποίησης.

Η πολιτική οικονομικής σταθεροποίησης που εφαρμόζουμε επιδιώκει τη βελτίωση του εξωτερικού ισοζυγίου της χώρας με δύο τρόπους: Πρώτο, με την άμεση βελτίωση της ανταγωνιστικής ικανότητας των ελληνικών προϊόντων που αποβλέπει στη στήριξη της εγχώριας παραγωγής και την προώθηση των εξαγωγών.

Δεύτερο, με τη συγκράτηση του ρυθμού αύξησης της συνολικής δαπάνης της οικονομίας, σε επίπεδα που εναρμονίζονται με την ικανότητα της εγχώριας παραγωγής να ανταποκριθεί, ποσοτικά και ποιοτικά, στη ζήτηση.

Η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας στηρίχθηκε σε πρώτη φάση στην αναπροσαρμογή της συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής που έγινε από τον περασμένο Οκτώβριο. Βασική όμως επιδίωξη είναι να διασφαλισθεί η ανταγωνιστική ικανότητα της οικονομίας με την αντιμετώπιση των πρωτογενών αιτίων του εγχώριου πληθωρισμού. Η νέα εισοδηματική πολιτική για τη διετία 1986 - 1987 οδηγεί σε σημαντική επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του κόστους παραγωγής και επομένως παίζει

σημαντικό ρόλο στη διαδικασία μείωσης του πληθωρισμού.
Παράλληλα, περιορίζει την επίδραση της υποτίμησης στο
κόστος και στις τιμές και με τον τρόπο αυτό διασφαλίζει
τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας σε μονιμότερη βάση.-

Το δεύτερο σκέλος της σταθεροποιητικής πολιτικής στηρίζεται στον έλεγχο της εγχώριας δαπάνης, με δραστική μείωση των ελλειμμάτων και των δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα και την εφαρμογή νομισματικής πολιτικής που να στηρίζει τη μείωση των δανειακών αναγκών της οικονομίας που επιδιώκεται.

Εχω τονίσει ότι δεν μπορούμε να δαπανάμε περισσότερο από τις παραγωγικές ικανότητες της χώρας. Εξαίρεση από την αρχή αυτή δικαιολογείται μόνο σε έκτακτες συνθήκες και για περιορισμένη χρονική περίοδο. Η προσφυγή στον εξωτερικό δανεισμό για τη στήριξη ενός επιπέδου κατανάλωσης υψηλότερου απ' αυτό που δικαιολογούν οι εγχώριες παραγωγικές δυνατότητες δεν αποτελεί βιώσιμη λύση. Αργά ή γρήγορα θα οδηγούσε σε οικονομικό αδιέξοδο. Ήταν επομένως αναγκαία η δραστική μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών και των αναγκών για εξωτερικό δανεισμό.

Η μείωση του ελλείμματος του δημόσιου τομέα, που με συνέπεια πραγματοποιεί η Κυβέρνηση, θα έχει άμεση θετική επίδραση στο ισοζύγιο πληρωμών, γιατί περιορίζει τη ζήτηση, συμπληρώνοντας έτσι τις θετικές επιπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών από τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Ακόμη, περιορίζει την πίεση στους ανεπαρκείς αποταμιευτικούς πόρους και οδηγεί σε απελευθέρωση οικονομικών πόρων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση παραγωγικών επενδύσεων, να διευρύνουν μεσοπρόθεσμα την παραγωγική ικανότητα και να συμβάλλουν στη βελτίωση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας σε μονιμότερη βάση.

Αισθάνομαι ιδιαίτερη ικανοποίηση, γιατί μπορώ να διαβεβαιώσω, από το βήμα αυτό, τον Ελληνικό Λαό, ότι η πολιτική σταθεροποίησης που εφαρμόζουμε με συνέπεια και αποφασιστικότητα από τον περασμένο Οκτώβριο, έχει αρχίσει να αποδίδει και να πραγματοποιούνται σταθερά οι πραγματικά φιλόδοξοι και δύσκολοι στόχοι που έχουμε θέσει.

Πρώτο, η πρόοδος στο δημοσιονομικό τομέα είναι σημαντική. Το έλλειμμα του γενικού κρατικού προϋπολογισμού υποχωρεί. Με βάση τα διαθέσιμα δημοσιονομικά στοιχεία, στους πρώτους επτά μήνες του 1986 το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού μειώθηκε κατά 76 δισεκ.δρχ., ή 26%, σε σύγκριση με το αντίστοιχο επτάμηνο του 1985. Η ευνοϊκή αυτή εξέλιξη των δημόσιων οικονομικών, που είναι συνέπεια της συγκράτησης του ρυθμού αύξησης των δημόσιων δαπανών και της ταχείας ανόδου των φορολογικών εσόδων, επιβεβαιώνεται και από τα ταμειακά στοιχεία. Το έλλειμμα της Κεντρικής Διοίκησης, σε ταμειακή βάση, εκτιμάται ότι μειώθηκε στους πρώτους επτά μήνες του έτους κατά 21...%. Παράλληλα, σημαντική είναι η συμπίεση των δανειακών αναγκών των δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών.

Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, ο στόχος για μείωση των δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος στο 1986 θα πραγματοποιηθεί. Είναι, νομίζω, περιττό να επισημάνω ότι η επίτευξη του στόχου αυτού έχει κρίσιμη σημασία τόσο για την επιτυχία του σταθεροποιητικού προγράμματος όσο και για την αποτελεσματικότερη χρησιμοποίηση των οικονομικών πόρων σε παραγωγικούς σκοπούς.

Δεύτερο, σαφής και ουσιαστική είναι η πρόοδος για τη μείωση του πληθωρισμού. Μετά την επιτάχυνση στο τελευταίο τετράμηνο του 1985,

που ήταν αναπόφευκτη συνέπεια της εφαρμογής ορισμένων μέτρων του προγράμματος σταθεροποίησης (αναπροσαρμογή τιμών αγαθών και υπηρεσιών που προσφέρουν δημόσιοι φορείς, υποτίμηση, προκαταβολές στις εισαγωγές), ο πληθωρισμός από την αρχή του έτους κινείται σύμφωνα με τις προβλέψεις του προγράμματος σταθεροποίησης. Η αύξηση των τιμών καταναλωτή στο οκτάμηνο Ιανουαρίου - Αυγούστου 1986 ήταν **8,2%**.

~~Αν διορθώσουμε για τους εποχικούς παράγοντες που επηρεάζουν τις τιμές, η αύξηση του οκταμήνου αντιστοιχεί σε ετήσιο ρυθμό πληθωρισμού ...%~~

Με βάση την εξέλιξη αυτή και τις προβλέψεις για το τελευταίο τετράμηνο του χρόνου, ^{θα μειωθούν} ~~ο πληθωρισμός τελικά θα είναι κάτω από τον~~ στόχο του 16% που είχαμε θέσει για ολόκληρο το 1986, έναντι 25% στο 1985. Ακόμη σημαντικότερο είναι ότι δημιουργούνται κατάλληλες συνθήκες για να πέσει ο πληθωρισμός κάτω από το 10% στο 1987, με την προϋπόθεση ότι θα εξακολουθήσουμε να εφαρμόζουμε με την ίδια συνέπεια και αποφασιστικότητα την πολιτική σταθεροποίησης.

Τρίτο, σχετικά με το ισοζύγιο πληρωμών είναι γεγονός ότι όπως συμβαίνει συνήθως σε τέτοιες περιπτώσεις, υπήρξαν αναπόφευκτες χρονικές υστερήσεις ανάμεσα στην έναρξη εφαρμογής των νέων μέτρων και στην μείωση του εξωτερικού ελλείμματος. Η βελτίωση όμως είναι σημαντική στους τελευταίους μήνες. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στο επτάμηνο Ιανουαρίου - Ιουλίου 1986 ήταν κατά **813** εκατ. δολάρια, ή **38%** χαμηλότερο από το έλλειμμα στο αντίστοιχο επτάμηνο του 1985. Τον Ιούνιο το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών παρουσίασε για πρώτη φορά, μετά από πολλούς μήνες, πλεόνασμα 5 εκατ. δολλαρίων, και τον Ιούλιο πλεόνασμα **157** εκατ. δολλαρίων, που συγκρίνονται με ελλείμματα 150 εκατ. δολλαρίων και **132** εκατ. δολλαρίων στους

αντίστοιχους μήνες του 1985. Ακόμη σημαντικότερο είναι ότι και για τον Αύγουστο προβλέπεται ότι το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών θα εμφανίσει ~~σημαντικό~~ πλεόνασμα. Με βάση τις τελευταίες αυτές εξελίξεις, ο στόχος που είχαμε θέσει τον Οκτώβριο του 1985 για μείωση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών το 1986 στα 1,7 δισεκ.δολλάρια, δηλαδή στο μισό περίπου του αντίστοιχου ελλείμματος του 1985, δεν είναι ανέφικτος.

Η πολιτική σταθεροποίησης έχει αρχίσει να αποδίδει. Το τονίζω με ιδιαίτερη ικανοποίηση, γιατί οι θυσίες του λαού μας για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης καρποφορούν. Οι οικονομικές εξελίξεις ενισχύουν την πεποίθηση ότι η δύσκολη πορεία για τη σταθεροποίηση της οικονομίας θα ολοκληρωθεί μέσα στα χρονικά όρια που έχουμε διαγράψει, για να αρχίσει η οικονομική ανάκαμψη και η σταθερή αυτοδύναμη ανάπτυξη.

Οι οικονομικές εξελίξεις αποστομώνουν τις Κασσάνδρες που από τον περασμένο Οκτώβριο προβλέπουν την αποτυχία της σταθεροποιητικής πολιτικής και κινδυνολογούν, με επιδίωξη τη δημιουργία σύγχυσης και αβεβαιότητας. Οι προβλέψεις τους δεν βασίζονται σε σωστή εκτίμηση των οικονομικών δεδομένων ή σε αντικειμενική, κριτική βέβαια, αξιολόγηση της οικονομικής πολιτικής της Κυβέρνησης, ούτε συνοδεύονται από ρεαλιστικές προτάσεις για εναλλακτικούς τρόπους αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης. Οι προβλέψεις αυτές για αποτυχία του σταθεροποιητικού προγράμματος ή και ακόμα για επικείμενη (από το 1981 που το ΠΑΣΟΚ ανέλαβε την εξουσία) οικονομική κατάρρευση και χρεωκοποία, πηγάζουν από μικροπολιτικά κίνητρα, και αποβλέπουν σε πολιτική εκμετάλλευση των οικονομικών δυσκολιών που αντιμετωπίζει η χώρα. Η πρόοδος που συντελείται για τη σταθεροποίηση της οικονομίας αποτελεί την πιο πειστική απάντηση. Είναι όμως καιρός να σταματήσει η αρνητική και στείρα αυτή κριτική. Το απαιτεί το συμφέρον της χώρας. Έχουμε συμφέρον όλοι να συμβάλουμε δημιουργικά σε μία συντονισμένη πανεθνική προσπάθεια για τη σταθεροποίηση, ανάκαμψη και ανάπτυξη της οικονομίας.

Δεν ισχυρίζομαι ότι οι οικονομικές δυσκολίες υπερνικήθηκαν. Βρισκόμαστε όμως στο σωστό δρόμο και είμαστε αποφασισμένοι να συνεχίσουμε να εφαρμόζουμε με συνέπεια το σταθεροποιητικό πρόγραμμα που έχουμε εξαγγείλει. Δύσκολα προβλήματα παραμένουν. Η ανεργία είναι ένα σοβαρό πρόβλημα. Για μιά μεταβατική περίοδο, η σταθεροποίηση της οικονομίας έχει μιά ανεπιθύμητη παρενέργεια, έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ανεργία που είναι αποτέλεσμα της προσπάθειας για εξυγίανση και ορθολογική οργάνωση της παραγωγής. Η ανεργία είναι ιδιαίτερα ανεπιθύμητη για τη σοσιαλιστική κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. Στη διαμόρφωση και εφαρμογή της σταθεροποιητικής πολιτικής καταβλήθηκε κάθε συνατή προσπάθεια, για να περιοριστούν στο ελάχιστο οι αρνητικές επιπτώσεις στην απασχόληση. Απορρίψαμε άλλες εναλλακτικές μορφές σταθεροποιητικής πολιτικής που θα οδηγούσαν σε απότομη και μεγάλη αύξηση της ανεργίας. Και έχουμε επιτύχει να διατηρηθεί η ανεργία σε σημαντικά χαμηλότερο επίπεδο, σε σύγκριση με άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Παράλληλα, παίρνουμε όλα τα αναγκαία μέτρα, για την ενίσχυση της απασχόλησης και την άμβλυνση, κατά το δυνατό, των συνεπειών της ανεργίας κατά τη μεταβατική φάση της εφαρμογής του σταθεροποιητικού προγράμματος. Στα πλαίσια του ΕΣΑΠ εξετάστηκαν προτάσεις και μέτρα που σύντομα θα υλοποιηθούν.

Θα εξακολουθήσουμε να εφαρμόζουμε τη σταθεροποιητική μας πολιτική το 1987. Η Κυβέρνηση είναι αποφασισμένη να αγνοήσει πιέσεις, φόβους για τη δημοτικότητα της, την αγωνία όσων έχουν συνηθίσει σε μικροκομματικούς υπολογισμούς για να ολοκληρώσει την προσπάθειά της. Πιστεύει ότι έχει και θα έχει

τη συμπάρσταση της μεγάλης πλειοψηφίας του ελληνικού λαού, γιατί ο λαός περιμένει από μιά σοσιαλιστική κυβέρνηση την ουσιαστική και αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων και όχι συγκαλύψεις, αναβολές, ωραιοποιήσεις και μακρόχρονα αποτελέσματα με κλίμα ευδαιμονισμού.

12. Η σταθεροποίηση της οικονομίας δεν είναι βέβαια αυτοσκοπός, αν και θα πρέπει να αναγνωρισθεί πως η γρήγορη μείωση του πληθωρισμού σε ανεκτά επίπεδα, η αποκατάσταση ισορροπίας στο ισοζύγιο πληρωμών και η βαθμιαία σταθεροποίηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής θα αποτελέσουν από μόνα τους σημαντικά επιτεύγματα. Όμως η οικονομική σταθεροποίηση βελτιώνει παράλληλα τις προοπτικές για αύξηση της αποδοτικότητας των νέων επενδύσεων και δημιουργεί γενικά συνθήκες που ευνοούν την ανάκαμψη των επενδύσεων ώστε να βελτιωθεί η παραγωγικότητα και η ανταγωνιστικότητα και να τεθεί η οικονομία σε τροχιά σταθερής και αυτοσυντηρούμενης ανάπτυξης. Νομίζω πως πρέπει να τονισθεί ότι για να αυξηθούν οι επενδύσεις είναι αναγκαίο να υπάρξει μιά περίοδος ανάκαμψης της απόδοσής τους. Η επίτευξη της βελτίωσης αυτής αποτελεί συνεπώς έναν από τους κύριους στόχους του σταθεροποιητικού προγράμματος. Παράλληλα με τη σταθεροποίηση της οικονομίας, οφείλουμε να αντιμετωπίσουμε τα διαρθρωτικά προβλήματα, να προωθήσουμε τις αναγκαίες δομικές αλλαγές και να κατευθύνουμε ένα σταθερά αυξανόμενο ποσοστό των οικονομικών πόρων σε παραγωγικούς σκοπούς, ειδικότερα σε οικονομικούς τομείς και δραστηριότητες στους οποίους διαθέτουμε ή μπορούμε να

αποκτήσουμε, συγκριτικά πλεονεκτήματα στο σημερινό ανταγωνιστικό διεθνές οικονομικό περιβάλλον. Πρέπει όλοι να αντιληφθούμε - οι δημόσιοι φορείς, ο επιχειρηματικός κόσμος και οι εργαζόμενοι - ότι πέρασε η εποχή που μπορούσαμε να στηρίζουμε την οικονομική ανάπτυξη, τη διατήρηση υψηλού επιπέδου απασχόλησης και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου στην κρατική προστασία, στην επιδότηση ή άλλης μορφής ενισχύσεις. Κάτω από τις σημερινές εσωτερικές και διεθνείς οικονομικές συνθήκες, η παραγωγικότητα, η ανταγωνιστικότητα, η εισαγωγή σύγχρονης τεχνολογίας, προπαντός η αλλαγή νοοτροπίας και συνηθειών εργασίας - στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα - αποκτούν πρωταρχική σημασία για να ανταπεξέλθουμε στον οξύ διεθνή ανταγωνισμό.

Πριν αναφερθώ στα αναπτυξιακά θέματα, επιτρέψτε μου μερικές παρατηρήσεις για τις Κυβερνητικές επιλογές σχετικά με τη σταθεροποιητική πολιτική και τις επικρίσεις της σταθεροποιητικής πολιτικής.

Είναι, νομίζω, σαφές ότι επιδίωξη της Κυβέρνησης είναι να κατανείμει δίκαια, με κατάλληλη επιλογή των μέτρων του σταθεροποιητικού προγράμματος, το κοινωνικό κόστος που αναπόφευκτα συνεπάγεται η σταθεροποίηση, περιορίζοντας συγχρόνως τις οικονομικές παρενέργειες στην αποτελεσματική λειτουργία της οικονομίας.

Από την πλευρά των εργαζόμενων υπήρξαν ορισμένες αντιδράσεις και επικρίσεις του σταθεροποιητικού προγράμματος, που είναι κατανοητές. Γιατί είναι πραγματικά σκληρή η εισοδηματική

πολιτική που αποφάσισε και εφαρμόζει η Κυβέρνηση. Στη μεγάλη τους όμως πλειοψηφία, οι εργαζόμενοι κατανόησαν την αναγκαιότητα του σταθεροποιητικού προγράμματος. Γνωρίζουν ότι η Κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ ενεργεί πάντοτε με γνώμονα τα μονιμότερα συμφέροντα του κοινωνικού συνόλου και εξαντλεί τα περιθώρια που υπάρχουν για τη βελτίωση της οικονομικής θέσης των οικονομικά ασθενέστερων ομάδων του πληθυσμού.

Από την πλευρά όμως του επιχειρηματικού κόσμου, που εμφανίζεται και ο σφοδρότερος πολέμιος του πληθωρισμού και φανατικός υπέρμαχος της δημοσιονομικής πειθαρχίας, εκδηλώθηκαν αντιδράσεις σε συγκεκριμένα μέτρα του σταθεροποιητικού προγράμματος, που από τη φύση τους μπορούν να επιβάλουν οικονομική πειθαρχία και είναι αναγκαία για τη δικαιότερη κατανομή του κόστους που συνεπάγεται η οικονομική σταθεροποίηση.

Οφείλουμε να αντιληφθούμε όλοι, ότι αποτελούμε ενιαία κοινωνία της οποίας όλοι οι πολίτες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις. Και ότι αποστολή του σύγχρονου κράτους που δημιουργούμε είναι να προστατεύει το εισόδημα και το βιοτικό επίπεδο των οικονομικά ασθενέστερων ομάδων του πληθυσμού, όπως και να εξασφαλίσει σε όλους τους πολίτες ευκαιρίες απασχόλησης και ίσες δυνατότητες να αναπτύσσουν και να αξιοποιούν τις ικανότητές τους.

Οι επιχειρηματικοί συνδικαλιστικοί φορείς έχουν αρχίσει σταυροφορία κατά της "πιστωτικής ασφυξίας" που δήθεν προκαλεί στον ιδιωτικό επιχειρηματικό τομέα η εφαρμογή του νομισματικού προγράμματος. Και πρέπει να επισημάνω ότι συμβαίνει αυτό

τη στιγμή που τρίτοι παρατηρητές των οικονομικών μας πραγμάτων κρίνουν ότι η νομισματική και πιστωτική πολιτική δεν είναι, κατά την εκτίμησή τους, όσο χρειάζεται περιοριστική, ενώ τα αρνητικά πραγματικά επιτόκια που εξακολουθούν να ισχύουν για μεγάλες κατηγορίες τραπεζικών χορηγήσεων εξηγούν την πίεση για περισσότερες πιστώσεις, σε πολλές περιπτώσεις για τη χρηματοδότηση κερδοσκοπικών δραστηριοτήτων.

Ο ιδιωτικός επιχειρηματικός τομέας δεν μπορεί να στηρίζεται αποκλειστικά, ή σχεδόν αποκλειστικά στον τραπεζικό δανεισμό. Οφείλει να διακινδυνεύει και δικά του κεφάλαια στην παραγωγική διαδικασία. Τούτο είναι άλλωστε προϋπόθεση για να διαχειριστεί ο ιδιώτης επιχειρηματίας υπεύθυνα, και προς το συμφέρον της εθνικής οικονομίας, και τις τραπεζικές πιστώσεις και για να παίξει ο ιδιωτικός τομέας το ρόλο που διεκδικεί και δικαιούται στην οικονομική ζωή και πρόοδο της χώρας. Η εμπειρία από την υπέρμετρη τραπεζική χρηματοδότηση είναι πραγματικά οδυνηρή. Ο τραπεζικός υπερδανεισμός συνέβαλε στη δημιουργία των υπερχρεωμένων και προβληματικών επιχειρήσεων, που αποτελούν βρόγχο στο λαιμό της ελληνικής οικονομίας.

Ακόμη, ο επιχειρηματικός κόσμος εμφανίζεται να αγνοεί τις προσπάθειες που καταβάλλει η Κυβέρνηση για την εξυγίανση του δημόσιου τομέα και για τη δραστική μείωση των δημόσιων ελλειμμάτων. Η μείωση των δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, που πραγματοποιούμε, απαιτεί σοβαρές προσπάθειες που καταβάλλει η Κυβέρνηση. Εξάλλου, ο ιδιωτικός επιχειρηματικός τομέας δεν είναι αμέτοχος στη δημιουργία των υψηλών

δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Η συμβολή του στα δημόσια έσοδα είναι δυσανάλογα χαμηλή, ενώ είναι σημαντικές οι επιβαρύνσεις του κρατικού προϋπολογισμού για επιδοτήσεις και άλλες ενισχύσεις της παραγωγής, των επενδύσεων και των εξαγωγών. Επίσης, η αναπροσαρμογή των τιμών των αγαθών και των υπηρεσιών, που προσφέρουν οι δημόσιες επιχειρήσεις και άλλοι δημόσιοι φορείς, τουλάχιστο στο βαθμό που η ελλειμματικότητα τους δεν οφείλεται σε κακή οργάνωση και λειτουργία, είναι αναγκαία για την περιστολή των δημόσιων ελλειμμάτων.

Η Κυβέρνηση επικρίνεται ακόμη, γιατί τα σταθεροποιητικά μέτρα δεν έχουν συμπληρωθεί με αναπτυξιακά-διαρθρωτικά μέτρα. Θα ήθελα πρώτα απ' όλα να παρατηρήσω ότι στα θέματα που αναφέρθηκαν όταν εξαγγέλθηκε το σταθεροποιητικό πρόγραμμα ως θέματα ιδιαίτερης προσοχής έχουν γίνει σημαντικά βήματα. Έτσι προωθήθηκε η εξυγίανση των δημοσίων επιχειρήσεων, αποφασίστηκαν μέτρα για την ενίσχυση της βιομηχανίας, συνεχίστηκε η κοινωνικοποίηση. Έχουμε πολλές φορές τονίσει ότι ο συνδυασμός των μέτρων του σταθεροποιητικού προγράμματος έχει επιλεγεί με βασικό κριτήριο, παράλληλα με την αποκλιμάκωση του πληθωρισμού και τη βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών, την προστασία της εγχώριας παραγωγής και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων. Όπως ανάφερα, ο συνδυασμός της υποτίμησης με την εισοδηματική πολιτική διασφαλίζει τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας και δημιουργεί δυνατότητες στον ιδιωτικό τομέα, που αν τις αξιοποιήσει, θα μπορέσει να προχωρήσει στις αναγκαίες προσαρμογές και στη βελτίωση της απόδοσής του.

Δεν ισχυρίζομαι ότι το οικονομικό περιβάλλον είναι απόλυτα ευνοϊκό για την ανάπτυξη της ιδιωτικής επιχείρησης. Δεν υστερούμε όμως - και αυτό δύσκολα θα μπορούσε να αμφισβητηθεί - σε κρατικές ενισχύσεις και επιδοτήσεις των παραγωγικών επενδύσεων και των εξαγωγών. Το σύστημα των επενδυτικών κινήτρων - δημοσιονομικών και πιστωτικών - είναι αρκετά γενναιόδωρο. Εδώ νομίζω θα πρέπει να αναφέρω, ότι μέχρι σήμερα έχουν ολοκληρωθεί 706 επενδυτικά προγράμματα συνολικού ύψους 18,5 δις δρχ. που επιχορηγήθηκαν με 4,6 δις δρχ., τα οποία δημιούργησαν 7.169 νέες θέσεις εργασίας και βρίσκονται στο στάδιο υλοποίησης άλλα 859 επενδυτικά προγράμματα ύψους 42,9 δις δρχ. που επιχορηγούνται με 12,5 δις δρχ. που με την ολοκλήρωσή τους δημιουργούνται 15.155 νέες θέσεις εργασίας. Αυτά αποτελούν την αρχή αν σκεφθούμε, ότι ο νόμος 1262 θεσπίστηκε το 82. Μιά επένδυση από τη στιγμή της αρχικής σύλληψης μέχρι την έναρξη της παραγωγικής της λειτουργίας απαιτεί κατά μέσο όρο δύο περίπου χρόνια. Η συνέχεια που θα εκδηλωθεί τα αμέσως επόμενα χρόνια δεν μπορεί παρά να είναι σημαντικά καλύτερη.

Προχωρούμε - έστω με βραδύ, αλλά με σταθερό ρυθμό - στην εκλογίκευση του συστήματος των κρατικών ρυθμίσεων και παρεμβάσεων που κληρονομήσαμε, με αντικειμενικό σκοπό να εξασφαλίσουμε ένα ευνοϊκότερο οικονομικό περιβάλλον και πρόσφορες συνθήκες για την ανάληψη επιχειρηματικών επενδύσεων, την προώθηση των αναγκαίων προσαρμογών για τη βελτίωση της λειτουργίας και απόδοσης των επιχειρήσεων.

Όπως ο επιχειρηματικός κόσμος οφείλει να προσαρμόσει τη νοοτροπία και τη δραστηριότητά του στις νέες συνθήκες, έτσι και οι εργαζόμενοι οφείλουν να αντιληφθούν ότι η εξασφάλιση της απασχόλησης και η βελτίωση του εισοδήματος και του βιοτικού τους επιπέδου εξαρτώνται από την αποτελεσματική λειτουργία και την απόδοση της επιχείρησης - δημόσιας ή ιδιωτικής - στην οποία εργάζονται. Το κοινωνικό σύνολο δεν είναι διατεθειμένο, ούτε μπορεί να επωμίζεται το κόστος της κάλυψης των διαχειριστικών ελλειμμάτων δημόσιων επιχειρήσεων, ή των ζημιών ιδιωτικών επιχειρήσεων. Ούτε μπορούν να διασπαθίζονται πολύτιμοι οικονομικοί πόροι για την κάλυψη διαχειριστικών ελλειμμάτων δημόσιων επιχειρήσεων, ή για τη στήριξη της λειτουργίας ζημιογόνων ιδιωτικών επιχειρήσεων, αντί να χρησιμοποιείται για νέες επενδύσεις ή και για τη βελτίωση βασικών κοινωνικών υπηρεσιών.

Κυκλοφορεί ευρύτατα η αντίληψη, ότι το κράτος μπορεί και πρέπει να είναι αρωγός σε κάθε δυσκολία. Η πολιτεία πρέπει να διαφυλάξει το εισόδημα, να εξασφαλίσει την εργασία, να παράσχει κεφάλαια για επιχειρηματικές δραστηριότητες και επιδοτήσεις για όσους δεν ευδαιμονούν, να εξασφαλίσει ικανοποιητική περίθαλψη, υγεία κ.ο.κ. Το κράτος πρόνοιας έχει αντικατασταθεί από το κράτος αυτόματης ασφάλισης και ορθολογικής οργάνωσης της κοινωνίας. Το κράτος όμως δεν έχει ρόλο να αναλάβει τις συνέπειες της έλλειψης παραγωγικότητας, της αδιαφορίας και της ανευθυνότητας του κάθε πολίτη. Το κράτος υπάρχει για να είναι μοχλός ανάπτυξης. Γιατί το κράτος είμαστε όλοι - εμείς και κάθε λογαριασμός που πληρώνει είναι λογαριασμός που πληρώνουμε όλοι μας.

Έχουν γίνει και γίνονται σημαντικά βήματα για την εκλογίκευση του συστήματος των κρατικών παρεμβάσεων και ρυθμίσεων και για την εξασφάλιση προσφορότερων συνθηκών για την προώθηση των επενδύσεων και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και των εξαγωγών. Το σύστημα των κρατικών παρεμβάσεων και ρυθμίσεων που ισχύει σήμερα - παρά το γεγονός ότι είναι σημαντικά τα περιθώρια για περαιτέρω βελτίωση - είναι πολύ περισσότερο εκλογικευμένο, σε σύγκριση με αυτό που κληρονομήσαμε το 1981. Περιλαμβάνει απλούστερους, γενικούς, απρόσωπους και εύκολα εφαρμόσιμους κανόνες και χαρακτηρίζεται από πολύ μεγαλύτερη διαφάνεια.

Το ερώτημα που τίθεται είναι σε ποιό βαθμό ανταποκρίθηκε ο ιδιωτικός τομέας και αξιοποίησε τις προσφορότερες συνθήκες που προσπαθούμε να δημιουργήσουμε, και κυρίως τις δυνατότητες που προσφέρουν ορισμένα από τα μέτρα του σταθεροποιητικού προγράμματος για την προστασία και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας; Αν και το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από την εξαγγελία του σταθεροποιητικού προγράμματος τον περασμένο Οκτώβριο είναι σχετικά μικρό, από τα διαθέσιμα στοιχεία προκύπτει ότι η ανταπόκριση του ιδιωτικού τομέα δεν ήταν ικανοποιητική. Πολλές επιχειρήσεις εξακολουθούν να αποβλέπουν στην κρατική επιδότηση και ενίσχυση για τη στήριξη της λειτουργίας τους. Δεν έχουν συνειδητοποιήσει ότι οι καιροί έχουν αλλάξει και ότι οφείλουν οι ίδιες να καταβάλουν συστηματικές προσπάθειες για τη βελτίωση της λειτουργίας και απόδοσής τους, για την προσαρμογή της παραγωγής τους στις απαιτήσεις της αγοράς, για καλλίτερη διοίκηση,

υιοθέτηση περισσότερο αποτελεσματικών μεθόδων εμπορίας που θα τους επιτρέψουν να διεισδύσουν και να κατακτήσουν νέες αγορές, για τεχνικό εκσυγχρονισμό κ.ο.κ. Οφείλουν ακόμη να αποβλέψουν στην κινητοποίηση περισσότερων επιχειρηματικών κεφαλαίων, αντί να στηρίζονται σε υπέρμετρο τραπεζικό δανεισμό.

Κάνουμε ότι μπορούμε για να αποδεσμεύσουμε και να ενθαρρύνουμε νέες επιχειρηματικές δυνάμεις με σύγχρονη νοοτροπία. Ενισχύουμε τη μικρομεσαία επιχείρηση, κυρίως γιατί πιστεύουμε ότι αποτελεί το φυτώριο νέων επιχειρηματικών δυνάμεων. Και προωθούμε την ανάπτυξη σύγχρονων συνεταιριστικών μονάδων ή και άλλων επιχειρηματικών μορφών (επιχειρήσεις λαϊκής βάσης, κοινωνικοποιημένες επιχειρήσεις, αυτοδιαχείριση κ.ο.κ).

Παράλληλα, προωθούμε συναινετικές διαδικασίες σε επίπεδο επιχείρησης ή κλάδου και ενθαρρύνουμε την ανάπτυξη νέων, προσαρμοσμένων στις σημερινές αντιλήψεις και απαιτήσεις, εργασιακών σχέσεων. Για το σκοπό αυτό, πιστεύουμε ότι η χώρα χρειάζεται ένα ισχυρό, ανεξάρτητο, πολιτικοποιημένο (όχι κομματικοποιημένο) συνδικαλιστικό κίνημα, που δεν θα εξυπηρετεί στενά συντεχνιακά συμφέροντα, αλλά θα προασπίζει και θα προωθεί τα γενικότερα συμφέροντα της εργατικής τάξης και θα είναι σε θέση να επηρεάζει τις βασικές επιλογές της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Αποβλέπουμε και προωθούμε ένα νέο συσχετισμό κοινωνικών δυνάμεων, ώστε η φωνή του εργαζόμενου, του αγρότη, του βιοτέχνη να φτάνει στα κέντρα που λαμβάνονται οι αποφάσεις και να βαρύνει στη διαμόρφωση της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Πρόκειται για επιδιώξεις που προωθούμε, μεταξύ άλλων, και με το Εθνικό Συμβούλιο Ανάπτυξης και Προγραμματισμού.

Επιτρέψτε μου και μία τελευταία παρατήρηση για την ιδιωτική επιχειρηματική πρωτοβουλία. Γνωρίζω ότι ο επιχειρηματίας αναπτύσσει τη δραστηριότητά του σ' ένα δεδομένο οικονομικό περιβάλλον και είναι απόλυτα θεμιτό να αποβλέπει στην πραγματοποίηση κέρδους.

Όπως τόνισα και πέρυσι από το ίδιο βήμα, το κέρδος είναι η κινητήρια δύναμη της ιδιωτικής οικονομίας. Και είναι θεμιτό και αποδεκτό, όταν δεν είναι αποτέλεσμα εκμετάλλευσης μονοπωλιακής δύναμης, όταν διαμορφώνεται σε λογικά επίπεδα, όταν πραγματοποιείται σε δραστηριότητες που συμβάλλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας και της παραγωγής και όταν ένα σημαντικό μέρος επενδύεται για τη βελτίωση και την επέκταση της παραγωγικής δραστηριότητας της επιχείρησης.

Κεντρικό πρόβλημα είναι να αλλάξουμε τους κανόνες του παιχνιδιού, σε τρόπο ώστε η επιχειρηματική δραστηριότητα, όχι μόνο η ιδιωτική αλλά και η δημόσια, να προσαρμόζεται καλλίτερα στις σημερινές συνθήκες και ανάγκες και να εξυπηρετεί καλλίτερα τους οικονομικούς και κοινωνικούς στόχους. Κεντρικό πρόβλημα είναι στο πλαίσιο αυτό η παραγωγικότητα. Η βελτίωση της παραγωγικότητας εξαρτάται μερικά από επενδύσεις. Εξαρτάται όμως επίσης από σωστή οργάνωση, τη νοοτροπία απέναντι στα προβλήματα της δουλειάς, την πρωτοβουλία, τη διάθεση για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα. Παραγωγικότητα προϋποθέτει αυξημένο συναίσθημα ευθύνης του επιχειρηματία και του εργαζόμενου. Η βελτίωση της παραγωγικότητας είναι το κλειδί για τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου μας. Γιατί οι οποιεσδήποτε αυξήσεις των ονομαστικών μισθών θα εξανεμίζονται από τις πληθωριστικές πιέσεις αν ταυτόχρονα δεν βελτιώνεται η απόδοση της δουλειάς μας. Χρειαζόμαστε μιά πολύ περισσότερη ευέλικτη και αποτελεσματική, με σύγχρονη νοοτροπία, δημόσια διοίκηση. Η πρόοδος που έχει γίνει είναι μικρή, γιατί το έργο είναι από τη φύση του δύσκολο. Προσκρούει σε μιά απρόσφορη νοοτροπία, που

δημιουργήθηκε στο παρελθόν. Οφείλουμε και προγραμματίζουμε να συνεχίσουμε και να εντείνουμε τις προσπάθειες που καταβάλουμε για τη δημιουργία ενός σύγχρονου κράτους.

Παρά την πρόοδο που συντελείται, τα οικονομικά προβλήματα εξακολουθούν να είναι σοβαρά και δύσκολα, γιατί είναι διαρθρωτικά. Η αντιμετώπισή τους απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες, κινητοποίηση όλων των παραγωγικών δυνάμεων του τόπου. Απαιτεί πανεθνική κινητοποίηση που να στηρίζεται στη δίκαιη κατανομή τόσο των θυσιών που απαιτούνται για την οικονομική σταθεροποίηση και ανάπτυξη όσο και των οικονομικών ωφελειών που θα προκύψουν. Οι προϋποθέσεις για την υπερνίκηση των οικονομικών δυσχερειών που αντιμετωπίζουμε υπάρχουν. Αρκεί να κινηθούμε δραστήρια για να τις αξιοποιήσουμε.

Αν ακολουθήσουμε με συνέπεια την πολιτική μας, θα έχουμε θέσει τις βάσεις για μία κοινωνία διαφορετικής μορφής, για μία κοινωνία με μεγαλύτερη κοινωνική δικαιοσύνη, με λιγότερη εκμετάλλευση, με νέες μορφές σχέσεων στην παραγωγή, μία κοινωνία όπου το άτομο θα μπορεί πιο ελεύθερα να αναπτύσσεται και να αξιοποιεί τις δυνατότητές του."